

אב התשע"ח

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

דברים של חזון

לפרשת דברים

ללמדך ששקולה שנאת חינוס כנגד שלוש עבירות: עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים.

2. במסכת שבת (קי"ט ע"ב) מובאת רשימה ארוכה של סיבות לחורבן הבית:

- (א) אמר אביי לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת...
 (ב) אמר רבי אבהו לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו קריאת שמע שחרית, ...
 (ג) אמר רב המנונא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן,
 (ד) ... אמר עולא לא חרבה ירושלים אלא מפני שלא היה להם בושות פנים זה מזה,
 (ה) ... אמר רבי יצחק לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהושו קטן וגדול, ...
 (ו) ... אמר רב עמרם בריה דרבי שמעון בר אבא אמר רבי שמעון בר אבא אמר רבי חנינא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה, ...
 (ז) ... אמר רבי יהודה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה תלמידי חכמים, ...
 (ח) ... ואמר רבא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה...

3. התלמוד הירושלמי נותן טעם שונה לחורבן (יומא ד, ב):

מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדים כו"ם (ככובים ומזלות) ומגלים עריות ושופכי דמים וכן בשני. ר' יוחנן בר תורתא אמר מצאנו שלא חרבה שילה אלא שהיו מבזים את המועדות ומחללין את הקדשים מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדי כו"ם ומגלי עריות ושופכי דמים אבל בשני מכירין אנו אותם שהיו יגיעין בתורה וזהירין במצות ובמעשרות וכל ווסת טובה היתה בהן אלא שהיו אוהבין את הממון ושונאין

מדי שנה בתשעה באב, יושבים יהודים בכל קצווי תבל על הארץ, ובוכים על חורבן המקדש. רגליהם יחפות, עיניהם מביעות עצבות עמוקה עד כדי דמעות. קולם נמוך אור עמום בלבד מאיר את בתי הכנסת. כך, שנה אחר שנה, כבר אלף ותשע מאות שלושים ואחד שנה. למרות הכלל של "גזירה על המת שישתכח מן הלב". הרי שכאן נמשך האבל שנה אחר שנה מבלי שיאבד את עוצמתו, כאילו אך תמול שלשום גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו.

כולם מכירים את הסיפור המפורסם על נפוליאון שסייר ברובע היהודים, ומצא שכולו שומם וחשוך, רק בבית אחד גדול ומרכזי הוא שומע קול בכי גדול. נכנס נפוליאון לאותו בית [בית הכנסת], והנה לאור נרות מעטים, מאות רבות של יהודים יושבים על הקרקע וממררים בבכי. שאל נפוליאון – מה קרה? מדוע זה אתם בוכים? ענה לו רב העיר – על חורבן בית מקדשנו אנו בוכים, שביום זה – תשעה באב – החרבו האויבים את המקדש, רצחו בנו מאות אלפים, והגלו אותנו מארצנו. שאל נפוליאון – ההמום: "האמנם? איך ייתכן שלא שמעתי על כך? מתי זה קרה?" הרב השיב לו – זה קרה היום, בתשעה באב, לפני כ-1750 שנה... נפוליאון היה לרגע בהלם. ואז הסתכל סביבו, הביט על היהודים האבלים והבוכים כאילו היום חרב בית מקדשם, והכריז: עם כזה, שזוכר את העבר שלו בעוצמה כזו, עוד נכון לו גם עתיד גדול.

ההסבר המפורסם של חז"ל לסיבת חורבן בית המקדש השני מוכר לכל. המסר הפשוט כפי שנלמד בבתי ספר ומצוטט בכל הזדמנות, הוא שנאת חינוס.

1. במסכת יומא מדגישה הגמרא (ט' ע"ב):

מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני שלושה דברים שהיו בו: עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים[...]. אבל מקדש שני, שהיו עוסקים בתורה ומצוות ובגמילות חסדים, מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חינוס.

על מה בכלל אנו בוכים ומקוננים? מה חסר לנו בלימוד התורה, בתפילה, בקיום המצוות, בתיקון המידות, שאנו סבורים שבית המקדש הוא זה שיסייע בידינו להשלים בהם? האם באמת ובתמים מצפים אנו לרגע בו נזכה לשחוט פרים וכבשים על הר הבית ולשפוך את דמם על קיר המזבח, או שהדבר נדמה בעינינו בסה"כ כבית מטבחיים גדול, אשר בעל נפש יפה ירחק ממנו כמטחווי קשת?

לדעת הרב אריאל, אם אין בידינו תשובות לשאלות אלו, הרי אנו מוצאים את עצמנו על אותו ספסל נאשמים עליו הושבנו את אחינו היושבים על סיר הברש של הגלות? האם אין אנו לוקים גם כן באותה מידת צביעות של אנשים אשר תפילתם היא "כדיבור התוכי וכצפצוף הזרזיר?"

ויותר מכך, כשמטיילים בירושלים, התחושה איננה של עיר חרבה. לשבת ברחבת בית הכנסת חורבת רבי יהודה החסיד, ולראות בהתגשמות דברי הנביא, כשילדי בית ספר משחקים בכדור רגל מצד אחד, ומבוגרים יושבים לנוח על הספסלים מצד שני, מדגישים את נבואת זכריה.

6. זכריה ח' ד-ה:

"כה אמר, ה' צבאות, עוד יישבו זקנים וזקנות, ברחובות ירושלים; ואיש משענתו בידו, מרוב ימים. ה ורחובות העיר יימלאו, ילדים וילדות, משחקים, ברחובותיה".
אם כי למרות תמונה פסטורלית זאת בית המקדש עדיין עומד בחורבנו.

יש אמנם המצפים לבניית בית המקדש וחיידוש הפולחן כפשוטה. אבל אופציה זו כאמור קשה לרבים מבחינה דתית. המחשבה על הקרבת בעלי-חיים לשם פולחן דתי, על כל הכרוך בזה, אינה תואמת את תפיסת המוסר והדת שלהם. מדי פעם עולה טענה שבהקרבת קרבנות יש אכזריות כלפי בעלי חיים. אחרים רואים בהקרבת הקרבנות נוהג ברברי המוסכם בעיני כל העולם.

יש הטוענים כי שאיפה זו איננה מציאותית משום שבמקום עומדים מסגדים הקדושים לדת אחרת, והם לא ייעלמו מאליהם.

ויותר מכך, יש הרואים באזכור החורבן במועד זה בכל שנה כפוטנציאל לטפח מגמות של קנאות דתית ובדלנות לאומית-לאומנית.

אחת הדרכים להתמודד עם סכנה זו היא להתעלם מתשעה באב ולראותו כעניין שאבד עליו כלל. דרך נוספת היא להפוך חורבן בית המקדש למטאפורה לחורבן אישי, ובכך הוסט הדגש מהפן הלאומי לפן שיכול להיות רלוונטי לכל אדם.

אלו לאלו שנאת חנם וקשה היא שנאת חנם שהיא שקולה כנגד ע"א וגילוי עריות ושפיכות דמים ... שואל הרב עזריאל אריאל, האם כנות הן הדמעות? האם הכל אבלים באמת? האם הערגה לבנינו כפי שעולה מתפילת 'ולירושלים עירך ברחמים תשוב... ובנה אותה בקרב בימינו' ומיותחזינה עינינו בשובך לציון' אכן מבטאת את משאלות ליבם הכמוסות של המתפללים, או שמא האשמתו של ר' יהודה הלוי.

4. הכוזרי מאמר שני, כד:

"ואין דבורנו: השתחוו להר קדשו, והשתחוו להדום רגליו, והמחזיר שכינתו לציון וזולת זה, אלא כצפצוף הזרזיר, שאין אנחנו חושבים על מה שנאמר בזה וזולתו, כאשר אמרת מלך כוזר"
מוטחת כלפי הדורות כולם!..

נתאר לעצמנו יהודי עשיר היושב בבית הכנסת באנטוורפן או בניו יורק, כאשר אך כרטיס טיסה מפריד בינו לבין הארץ המובטחת, יושב הוא על הארץ ומקונן בדמעות שליש על גלות העם ועל חורבן הארץ. אומר הוא בקול נכאים את קינתו המפורסמת של ר' יהודה הלוי.

5. הקינה:

"ציון הלא תשאלי לשלום אֶסְרִיךְ, דורשי שלומך וְהִם יָתֵר עֲדְרִיךְ. לְבָכוֹת עֲנוֹתְךְ אֲנִי תָנִים, וְעַת אֶחְלוֹם שִׁיבַת שְׁבוֹתְךְ אֲנִי כְנוֹר לְשִׁרְיִיךְ. יִנְעַם לְנַפְשִׁי הַלֹּךְ עָרוֹם וְיַחַף עָלֵי חֲרָבוֹת שְׁמָמָה אֲשֶׁר הָיוּ דְבִרְיִיךְ. לְרָאוֹת בְּטוֹבַת בְּחִירְיִיךְ, וּלְעֲלוֹז בְּשִׁמְחַתְךְ בְּשׁוֹבְךְ אֵלַי קְדָמַת נְעוּרֶיךְ."

שואל הרב אריאל: אכן יש יהודים שאינם יכולים לעלות, מסיבות כאלה ואחרות. אך יהודי אשר דבר אינו מונע ממנו לעלות לארץ ישראל, וממשיך לומר את הקינות מידי שנה, האם שומעות אזניו מה שפיו מדבר? האם באמת ובתמים רוצה הוא לשוב מהרה לציון? האם באמת כואב לו כל יום שבו נתון הוא בגלות העשירה, אשר לא "גלות" יקרא לה כי אם "תפוצה"? – הרי יש לחשוש שהמחשבה על היום בו יתקע בשופר גדול ויקרא לכל בני הגולה לחסל את עסקי היהלומים והבורסה ולעלות לארץ היא עבורו ממש חלום בלהות....

הרב מדגיש בצער, כי ישנם יהודים אשר כל אבלם בתשעה באב אינו אלא הצגה שגרתית החוזרת על עצמה בכל שנה. כל דמעותיהם אינן אלא מעשה קוף בעלמא וכל קינותיהם אינן אלא כפי שהגדיר זאת ריה"ל כדיבור התוכי וכצפצוף הזרזיר.

אך לא רק ביושבי "ארץ גזרה", (או אולי גזירה מתוך בחירה...) הדברים אמורים.

שואל הרב אריאל: האם בית המקדש באמת חסר בחיינו? האם אנו חושבים שאנו באמת זקוקים לו? האם מרגישים אנו באיזשהו "חור שחור" שאנו מצפים שבני המקדש הוא זה ש"יסגור" אותו.

לפי הרב קוק באגרות ראי"ה ח"א, מעלת מקיים המצוות גוררת שוני בסדרי עבודת ה'. כלומר, לא המצוות משתנות אלא המעמד הנפשי-אנושי ושינוי זה גורר גם צורת עבודת ה' שונה.

הרב קוק כתב בנושא זה רבות - באיגרותיו, בשמונה קבצים, ב"חזון הצמחונות והשלום", ועוד. בסידור "עולת-ראיה" על הפסוק "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים" - מסביר הרב שלעתיד לבוא כל הקורבנות יהיו רק מנחות מן הצומח - ולא מן החי. אולם יש להדגיש שדבריו אמורים ביחס לעידינים מופלגים ורחוקים ממצבנו כעת, (דבר שמתבטא ביחס לרע בעולם, ההעדר, החומר, המוות, ושינוי תוואים כגון שהבהמות יעלו למדרגת מדבר וכו').

העולה מכאן שוודאי שהרב קוק סובר שבביהמ"ק השלישי, שיבנה במהרה בימינו, יהיו קורבנות והאומר אחרת - כופר באחד מעיקרי האמונה.

מרכיבי הציפיה לגאולה:

ניתן לאמר שהציפיה לגאולה מורכבת כיום משלושה רבדים:

א. זכרון העבר.

אמנם היום מצבנו יחסית טוב - עדיין לא מושלם - ועל כך נעמוד בהמשך - אך כפי שהדגיש הבעל שם טוב במשפט קצר: "בזכירה סוד הגאולה". אנחנו לא שוכחים את העבר רק אם נזכור מהיכן באנו נדע לאן אנו הולכים.

לכן גם היום, אף שכבר נבנתה ירושלים וארץ ישראל כולה, עלינו לזכור את החורבן ואת הגלות כדי שלא נגיע לשם שוב חלילה, וכדי שזיכרון העבר ייתן לנו כוח ודחיפה במעלה ההר אל עבר הגאולה השלמה.

מהו העבר שאנחנו זוכרים היום?

ראשית, את כל הפורענויות שעברו על עם ישראל במהלך הדורות - החל מחטא המרגלים שבו נגזר על אבותינו שלא להיכנס לארץ, דרך חורבן בית הראשון והשני, ששניהם היו מלווים ברצח מאות אלפי יהודים ובגלות הארוכה. נפילת ביתר וכישלון מרד בר כוכבא - שם נטבחו מיליוני יהודים, דרך גירוש ספרד, דרך מלחמת העולם הראשונה - שבה נהרגו חצי מיליון יהודים, בצירוף עם כל הפורענויות הרבות של הגלות שלא אירעו בתשעה באב דווקא ...

אנו זוכרים את המחיר היקר ששילמנו במשך המאה וחמישים השנים האחרונות, כחלק מתהליך הגאולה: אנו זוכרים את קרבנות הטרור הערבי ממאורעות תרפ"ט ועד ההרוגים האחרונים, אנו זוכרים את חללי צה"ל ולוחמי המחתרות, אנו זוכרים את כל ששת מיליוני הנספים בשואה. אבל מה קרה? - כמעט מאומה.

חשוב לציין שסגנון החיים הדתיים, כפי שהוא מוכר כיום, התגבש והתעצב כתולדה של חורבן בית המקדש.

7. כאמור במסכת ברכות (ח ע"א):

"משחרב בית המקדש, אין לו לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה."

8. ומדגישה הפטרת תשעה באב את חפץ הא-ל

בעולמו:

"כֹּה אָמַר ה': אֵל יִתְהַלֵּל חֶכֶם בְּחֻמָּתוֹ, וְאֵל יִתְהַלֵּל הַגְּבוּר בְּגִבּוֹרָתוֹ; אֵל יִתְהַלֵּל עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ. כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל - הַשֶּׁבַל וַיִּדַע אוֹתִי, כִּי אֲנִי ה' עֹשֶׂה חֶסֶד, מְשַׁפֵּט וְצַדִּיקָה בְּאֶרֶץ; כִּי בְּאֵלֶּה חִפְצֵי נַאֲם ה'"

כל מעשינו- מעשי חסד, צדקה ומשפט, נובעים מתוך קשר עם ה', ודבקות עמו. הקב"ה אינו חפץ במעשים נטולי-יחס.

9. ישעיה (א', י"א):

"לָמָּה לִי רֵב זְבַחֵיכֶם יֹאמַר ה'?"

10. וכן הנביא מיכה:

"הִיָּרָה ה' בְּאֵלֶי אֵילִים, בְּרִבְבוֹת נְחָלִי-שָׁמֶן"

גישה זו קובעת שה' מעוניין במעשים המשקפים קשר פנימי, יחס היורד עד התהום, או "הצנע לכת" בלשון הכתוב:

"הִגִּיד לָךְ אֲדָם מֶה טוֹב וּמָה ה' דּוֹרֵשׁ מִמֶּךָ כִּי אִם עֲשׂוֹת מְשַׁפֵּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהִצַּנַּע לְכַת עִם-אֶלֶּהִיד."

יש כאן מעבר מעבודה כללית של עם ישראל כולו ע"י נציגיו הכהונים, הלויים ועומדי המעמדות בבית המקדש לעבודה פרטית שעיקר ענינה הצנע לכת, גמילות חסדים ותלמוד תורה העומד כנגד כולם, וכל שאר העבודות, עלו לכאורה בלהבות עם המקדש הבוער ביום תשעה באב.

11. מול גישה זו עומדים דברי הרמב"ם בהלכות מלכים

(י"א א')

"המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דויד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות, ועושין שמטין ויובלות ככל המצות האמורה בתורה, וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבנו, שהרי התורה העידה עליו שנאמר "ושב ה' אלוהיך את שבותך, וריחמך; ושב וקיבצך .

...אם יהיה נידחך, בקצה השמיים .... והביאך ה' ."

דברי הגמרא בנושא מצוות הבטלות לעתיד לבוא, וכן ביחס ביטול קורבנות למעט קורבן תודה אמורים לגבי עידינים רחוקים מאוד שבהם כל המציאות כולה תשתנה וממילא ההזדרכות האלקיות לגבי המציאות החדשה יהיו שונות.

אך עדיין כל זה אינו מספיק לכך נדרשים אנו לחלק שלישי:

ג. הדברים שעדיין חסרים.

אף שבעזר ה' זכינו להיגאל, לבוא לארץ ישראל ולבנות בית לעם ישראל, והגדיל לימוד תורת ה' בדורנו, הרי עדיין רב החסר. בין החוסרים: המקדש, הנבואה ועוד. ככל שנרד יותר לעומק כל אחת ממדרגות הגאולה שעדיין חסרות, נרגיש יותר את הצער על כך שאין לנו היום קרבנות ומקדש.

אך גם בתחום שאנו יכולים לראות בעינינו יש חוסרים רבים שעדיין מעיקים ומציקים. חסרה עוצמה לאומית נגד אויבנו, חסרה הרתעה שתמנע פיגועים, חסרה ריבונות מלאה על ארץ ישראל. אפילו בירושלים עצמה יש שכונות שיהודים אינם יכולים להיכנס אליהם ללא ליווי צבאי או רכב ממוגן; אפילו לבית הקברות בהר הזיתים מסוכן להיכנס ללא ליווי של משמר הגבול....

הרב זולדן במאמרו על הציפיה לגאולה מביא שהחפץ חיים שכתב ספרי הלכה בענינים מעשיים הנוגעים לחיי היום יום, כמו ה"משנה ברורה", ו"שמירת הלשון" הדגיש באותה מידה את חשיבות לימוד דיני המקדש. קובע הרב זולדן, שמי שמאמין בגילוי כבוד ה' בעולם, לא רק במה שהוא יכול לקיים ולעשות עכשיו, חובה עליו להתכוון וללמוד את סדר הנהגת מלכות ה', באופן שיהיה מוכן למימוש מידי. זהו מבחנו של המצפה לישועה!

החפץ חיים שהיה כהן, נידבר עם כהן אחר, הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל להתעסק יחדיו בלימוד הלכות קודשים על מנת להיות מוכנים לעבודת המקדש.

צפית הישועה היא מבחן לשלמות אמונת האדם בהשגחת ה' על כל הדורות ועל מימוש חזון הנביאים שיתגלה. הציפיה מתבטאת במה הוא שנעשה בפועל, בלימוד ובהכנה מעשית לשם כך.

החפץ חיים קרא ועודד ללימוד מעשי של הלכות "מלכים ומלחמותיהם", מלבד לימוד הלכות "בית הבחירה". גם השתתפות חיילים יהודים בצבאות זרים במלחמת העולם הראשונה נראתה בעיניו כתופעה חיובית מתוך התבוננות של "צפיה לישועה". (על פי דברי הספד על החפץ חיים של הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, שהיה חותם את מכתביו שלו במילים: "בצפית ראית הישועה השלמה").

צריך להדגיש. החפץ חיים היה חרד מאוד לגורלם של יהודים שהתגייסו לצבאות זרים במלחמת העולם הראשונה. הוא חשש מנטישת אורחות חיים של שמירת תורה ומצוות, התבוללות והטמעות בחברה הגוית, ולשם

הרובד של זיכרון העבר אינו מספיק - למרות המחיר הכבד של הגלות כמעט ולא היו ניסיונות של עליה לארץ ישראל, למרות שכולם התפללו לשנה הבאה בירושלים.

אם נבחן בדפי ההסתוריה, נראה שבשלהי ימי הביניים, בתקופה הצלבנית בארץ ישראל, עלו לארץ בעלי התוספות - גלי עליות במאה ה-13, מקרב גדולי התורה ביהדות צרפת, אנגליה, צפון אפריקה ומצרים. תנועת זו, המכונה "עליית שלוש מאות הרבנים", הייתה חריגה בממדיה ובהרכבה האנושי, וכללה כמה מבעלי התוספות המפורסמים בתקופתם.

חלק מהעולים התיישבו בעיר עכו שהייתה אז עיר מסחר עיקרית בארץ ישראל. בשנת 1258 בערך עלה לארץ רבי יחיאל מפריס מגדולי הרבנים בצרפת. הוא הקים ישיבה גדולה שנקראה "מדרש הגדול דפרישי".

לאחר פטירת רבי יחיאל בשנת 1266, החליף אותו בראשות ישיבת עכו הרמב"ן, שעלה לארץ ישראל באותה שנה, ואשר הנהיג והשפיע על ביסוס היישוב היהודי בירושלים, עכו ומקומות נוספים עד פטירתו ב-1270. יש הסוברים שבזמנו החלו היהודים להתפלל בכותל המערבי.

בשנת 1285 עלה ממצרים ר' דוד נכדו של הרמב"ם והתיישב בעכו כך שבתקופה זו נוצר בעיר מרכז תורני חשוב. במרס 1291 נכבשה העיר על ידי צבא הסולטאן הממלוכי ח'ליל. רוב תושביה נרצחו או נלקחו בשבי. ר' יצחק דמן עכו סיפר בכתביו על חורבנה של הקהילה היהודית.

דווקא מתוך מיעוט העליות ניתן להבין שה "ותחזינה עינינו בשובך לציון" היה כמיהה רעיונית אך לא כמיהה מעשית. לכן נדרש רובד נוסף, והוא:

ב. זיכרון הסיבות לחורבן ותיקונן.

12. בגמרא בירושלמי (יומא פרק א הלכה א) נאמר:

"כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו - כאילו חרב בימיו".

המשמעות היא, שאם היום לא נבנה עדיין בית המקדש, הרי שאילו היה בית המקדש קיים היה חלילה חרב בעוונותינו. אם כן, יש להבין לעומק את כל הסיבות שבעטיין בא החורבן - היות וכל הסיבות האלו כנראה עדיין לא תוקנו, ולכן עלינו להתאבל גם על החורבן הרוחני שלנו שבגללו עדיין לא נבנה המקדש, ומתוך הרובד הזה של האבל, נזכה לתקן את כל הקלקולים הרוחניים וגם לבנות במהרה את המקדש השלישי.

סיבות רבות לחורבן, סיבות שברובן קיימות עד היום (שנאת החנם, ביטול תורה או הדתה, ביטול תינוקות של בית רבן, זלזול בכבוד החכמים, חילול השבת, שקרים ועוד).

במאמרו מביא הרב ברונר חלק מהתשובות הרבות לשאלה זו: עדיין לא הגיעה השעה, שהרי המקדש השלישי ירד מן השמיים כדברי רש"י בראש השנה (ל), וברמב"ם דעה אחרת היא שהמשיח הוא זה שאמור לבנות את בית המקדש, (מלכים יא א).

מדגיש הרב ברונר כי דעותיהם של רש"י והרמב"ם אינם בגדר של פסיקת הלכה, שהרי הרמב"ם עצמו, כשהוא דן במישור ההלכתי של הלכות המקדש פוסק.

14. הרמב"ם הלכות בית הבחירה א' א':

"מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש"

בפסיקת ההלכה אין התניה ברמב"ם בין בנין המקדש למשיח (שאין הלכה תלויה במשיח, אלא תפקיד המשיח הוא ליישם את כל משפטי התורה). עוד מוסיף הרמב"ם שמצווה זו מוטלת במיוחד על מלכות ישראל.

15. רמב"ם הלכות מלכים א' א':

"שלש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ, למנות להם מלך שנאמר שום תשים עליך מלך, ולהכרית זרעו של עמלק שנאמר תמחה את זכר עמלק, ולבנות בית הבחירה שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה"

על פי הלכות בית הבחירה המצווה מוטלת על עם ישראל ועל פי הלכות מלכים נראה שהמלכות משמשת תפקיד מרכזי במצווה זו. ייתכן לומר שמצוות הבניין מוטלת על העם: "ועשו לי מקדש" ואילו השלטון צריך לעודד ולארגן: "לשכנו תדרשו ובאת שמה".

דעתו של הרמב"ם מחזירה אותנו לשאלה: אם זכינו לחזור לארצנו ולכונן בה שלטון עצמאי, ובקרוב נזכה גם לרוב יהודי העולם בארץ, מדוע לא לגשת למלאכה?

16. אומר הרב ברונר:

יש שיטענו כי הסיבה לכך היא התנגדות האומות, ומאחר והעולם לא יאפשר זאת, במיוחד העולם המוסלמי הטוען לזכויות על הר הבית, הרי שאין טעם להתחיל בעניין. אולם מנגד ניסיון מפעל הציוני מראה כי כשעם ישראל מאמין בזכותו ורוצה לממשה, הוא מסוגל להתמודד גם עם התנגדות, תהיה חזקה ככל שתהיה. לאור זאת נראה כי התביעה העומדת בפנינו היא ראשית לפעול להחלשת ההתנגדות, ולאחר מכן להתחיל בעשייה, וזאת כדברי הנביא שזועק: "הַעֲת לְכֶם אֲתֶם לְשִׁבַת בְּבִתְיֶכֶם סְפוּנִים וְהַבִּית הַזֶּה חָרַב" (חגי א' ד).

מדגיש הרב ברונר שהסיבה האמיתית שאיננו בונים את המקדש היא משום שעם ישראל עדיין לא רוצה בו. עם ישראל אמנם כבר רוצה בארץ ישראל אולם הוא עדיין לא מעוניין במקדש. מושגי הקדושה אינם טבועים בתוכנו במישור הפרטי, המשפחתי והציבורי, ומכאן גם

כך חיבר את הספר "מחנה ישראל" שהוא אוסף דינים והלכות מעשיות לחיל הנמצא במסגרת שכזו. אך יחד עם זאת, הוא ראה בהתגייסות לצבא זר בתקופת מלחמת העולם הראשונה חלק מתוך התכונות לישועה.

כשהחלו העליות הראשונות לארץ ועוד קודם לכן בעת התרחבות המושבות בארץ, אמר החפץ חיים: "הנה זה מתחיל המעשה וצריכים להיות כבר מוכנים לדעת בבירור הלכה למעשה"

בנין הארץ, המושבות, הערים, הבתים, מפעלי התעשייה, המדע והחקלאות עוררו את החפץ חיים ללמוד ולעסוק בדינים הקשורים לחיים הלאומיים השלמים של עם ישראל. כהונה ומקדש ויש להוסיף גם סנהדרין ומלוכה.

הרב קוק ראה בכל מה שקשור לבנין הארץ, קיום מצות ישוב ארץ ישראל כביטוי לצפיה לישועה. תחת כותרת זו ניתן להכליל כל מה שנעשה לשם עם ישראל וגאולתו בתחומים רבים ומגוונים. הרבצת תורה, חינוך, התישבות, בנין הארץ, קיבוץ גלויות, ביסוס הריבונות, פיתוח החקלאות ועוד תחומים רבים אחרים.

כך כותב הראי"ה קוק במכתב ברכתו לשיבת עטרת כהנים בירושלים בטבת תרפ"ב.

13. אגרות הראי"ה עמ' קב"ב:

"השאיפה להחיות את כל ערכי הקודש בישראל, כדי לבסס על ידם את מצעדי צמיחת גאולה, ההולכים ונרגשים בתחיה הלאומית, כוללת היא את החפץ לעשות את ירושלים למרכז ולתלמוד הרחב והמסודר לכל התורה בכלל, ועם זה הלכות הקודש לכל הלכות מלכים וסדרי מדינה ישראלים ממקור התורה והמסורה".

הרב קוק רואה בקיום המצוות בכלל, ובקיום המצוות התלויות בארץ בפרט מצוות המעלות את המקיים, אם כבן אדם פרטי ואם כציבור ואם כעם. קיום מצוות תורת ישראל, על ידי עם ישראל בארץ ישראל, הוא המתכון לעלית מדרגה של כולנו כעם. ולא רק כפרטים.

הרב בניהו ברונר, נשיא ישיבת ההסדר בצפת שואל במאמרו שאלה המנסרת בחלל האוויר בדורות אחרונים: מדוע לא להתחיל בבניית בית המקדש בתקופתנו ולהפוך את הלכות הקרבנות והטומאה והטהרה לאקטואליים?

מדגיש הרב ברונר, שהשאלה המקבלת משנה תוקף בתקופתנו שבה זכינו לכינון מדינה עצמאית ולריבונות על שטח הר הבית. לכאורה בידינו הדבר, מה גם שמבחינה טכנית יש למדינה גם את המשאבים הכלכליים והמקצועיים בכדי "להרים" מיזם שכזה. מדובר בפרויקט שלא אמור להיות מסובך, בוודאי לא בתקופה של קדמה טכנולוגית כשלנו.

הסיבה מדוע אין לנו את התשוקה לבית מקדש לאומי שיהיה גם בית תפלה לכל העמים.

זאת ועוד: היות שמקדש שיוקם ללא השתוקקות אמיתית לקדושה בכל שדרות הציבור, עלול להיות לאבן רועץ, למקום של תככים, להגביר שנאת חנם ולגרום חלול השם. קובע הרב ברונר כי נוכל לגשת להקמת המקדש רק כשהקדושה תהיה מוטבעת בנו וניכרת גם במישור המוסרי והחברתי. אם מי שטמא בגופו אינו יכול להיכנס אל הקודש, קל וחומר שהירוד במוסריותו רצוי שלא יתקרב לשם. די לנו בצעקות הנביאים ערב חורבן בית ראשון ובדברי חז"ל על המצב המוסרי בערב חורבן בית שני בכדי להבין זאת.

ברור שבניית המקדש צריכה להיעשות על ידי העם בכללותו, המקדש אינו שבטי אלא לאומי. ירושלים היא "עיר שחברה לה יחדיו" וקיימת דעה בחז"ל שלא נתחלקה לשבטים כי במרכזה נמצא המקדש, המאחד את כל חלקי האומה. פעולות של קבוצות בודדות להקמת המקדש בפועל, שלא יזכו לגיבוי של העם לא יצליחו; וגם אם יצליחו לא זה המקדש לא אנו מייחלים. יהיה זה בבחינת "אש זרה" והמשך לחטא נדב ואביהוא. עם זאת, מדגיש הרב שפעולות של גופים העוסקים להגברת התודעה למקדש בעם הן מבורכות. מדובר בפעולות הקשורות בלימוד הלכות המקדש, יצירת כלי המקדש ובפרסומים שונים בנושא, כפי שעושים כבר שנים "מכון המקדש" ועוד כמה גופים נוספים. הוא הדין גם לגבי סיבוב השערים סביב הר הבית והעלייה להר הבית בטהרה. כל אלה מטרתם להחדיר את תודעת המקדש, להבהיר את החיסרון הרוחני והתורני בהעדרו ולקדם את רעיון אפשרות כינונו של המקדש השלישי.

מסכם הרב ברונר:

אם בדורות שלפני השואה לא היה רושם הכמיהה לארץ ישראל – לשנה הבאה בירושלים – משמעותי בצד המעשי, והיום אותו הדבר לגבי הקמת בית המקדש השלישי, יש לצפות כי בהתגבר עם, נראה גם התגברות מעשית בציפיה לגאולה השלמה ולבנין אריאל. יהי רצון שנזכה במהרה לבנין המקדש השלישי במרכז הריבונות היהודית בארץ ישראל.